

แนวทางการสืบทอดและพัฒนากการทำปี่ภูไท ของหมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนม

Guideline for Inheritance and the Development of Pee PhuThai at Bann Tharua, Tambol Tharua, Nakornpranom Province

ทศพล คำตันบุญ,¹ ทินกร อัดไพบูลย์,² สรวงสุดา สิงขรอาสน์²

Todsapol Kamtunboon¹, Thinakorn Artphibool², Suangsuda Sinkornars²

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสืบทอดและพัฒนากการทำปี่ภูไท หมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนม โดยศึกษาประวัติความเป็นมาของปี่ การทำปี่ วิธีการบรรเลง บทเพลง แนวทางการสืบทอดและพัฒนา การวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบทอดและพัฒนากการทำปี่ภูไท ของหมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ในบริบทพื้นที่ หมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนม นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า การสืบทอดอาชีพการผลิตปี่ภูไทของชุมชนท่าเรือ เริ่มต้นจากกลุ่มชนในประเทศลาวชาวบ้านท่าเรือในปัจจุบันรับรู้และสืบทอดกันมาว่าน่าจะเป็นกลุ่มชาวม้ง โดยนายเสน แสนสุริยวงศ์ ได้ไปศึกษาเล่าเรียนผนวกกับความรู้ที่ได้จากช่างปี่ภูไทที่บ้านพนอม อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ซึ่งได้ความรู้การทำปี่ภูไทมาจากฝั่งลาวเช่นเดียวกัน จากนั้นนายเสนได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับนายโลนผู้เป็นน้องชาย และนายทองคำ แสนสุริยวงศ์

ปี่ภูไททำจากไม้เสี้ยหรือไม้กู่แคน โดยเอาไม้กู่แคนหนึ่งปล้องมาตัดเปิดปลายข้างหนึ่ง ตรงปลายด้านที่มีข้อปิดเจาะช่องสำหรับใส่ลิ้นที่ทำด้วยทองเหลือง (เรียกว่าลิ้นทองเหลือง) หรือทำด้วยเงินผสมทองแดง (เรียกว่าลิ้นเงิน) อย่างเดียวกับการทำแคน เจาะรูเยื่อ 1 รู และรูนิ้ว 5 รู รั้วเสียงให้เข้ากับเสียงแคน มีโน้ตเสียงที่ใช้บรรเลงคือ ซอล(G) ลา(A) ที(B) โด(C) เร(D) มีวิธีการบรรเลงดังนี้ การวางนิ้วใช้ทั้ง 2 มือในการจับ มือซ้ายใช้ 3 นิ้ว ในการปิดรู นิ้วชี้ นิ้วกลางและนิ้วนางมีนิ้วโป้งจับประคอง นิ้วชี้ปิดรูที่ 1 นับจากด้านบน นิ้วกลางรูที่ 2 นิ้วนางรูที่ 3 มือขวาใช้ 2 นิ้วในการปิดรู นิ้วชี้และนิ้วกลาง มีนิ้วโป้งจับประคอง นิ้วชี้ปิดรูที่ 4 นิ้วกลางปิดรูที่ 5 เพลงที่เล่นเป็นเพลงภูไทที่ใช้สำหรับบรรเลงเดี่ยวหรือรวมวงประกอบการลำภูไท มีอยู่ทำนองเดียวเหมือนกันหมด โดยเทียบกับระดับเสียงหรือทางของแคนที่เรียกว่า “ทางภูไทใหญ่” หรือ “ลายภูไทใหญ่” และ “ทางภูไทน้อย” หรือ “ลายภูไทน้อย” แนวทางการสืบทอดปี่ภูไทของหมู่บ้านท่าเรือ

¹ นิสิตปริญญาโท, หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยดุริยางคศิลป์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² อาจารย์, วิทยาลัยดุริยางคศิลป์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Master Student of Fine and Applied Arts (Music), College of Music, MahaSarakhm University

² Lecturers at the College of Music, MahaSarakhm University

เป็นการสืบทอดภายในครอบครัวก่อน และผู้ที่สนใจมาเรียนการทำปี่ภูไทและวิธีบรรเลงปี่ภูไทกันแบบลูกศิษย์กับครู และผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาการทำปี่ภูไทโดยการนำท่อ PVC มาประกอบเข้ากับเล้าปี่ภูไทตัวเดิม ทำให้เกิดปี่ภูไทที่พัฒนาในเรื่องของความทนทาน เสียงที่หนา และที่เก็บลึนปีเพื่อรักษาลึนปี

คำสำคัญ : ปี่ภูไท, หมู่บ้านท่าเรือ, พัฒนาการทำปี่ภูไท

Abstract

The study aims to study the Guidelines and the development of Pee PhuThai", BaanTha Rua, Tha Rua Subdistrict, Nakhon Phanom province. The research investigates the history of Pee PhuThai, making process, its playing method, inheritance and the development of Pee PhuThai. The research is qualitative research. The research recruits all the data by document and field study. The results of this study were presented by Descriptive Analysis.

The findings found that the root of Pee PhuThai was from Loas community in Bann Tharua which they were called "Mong". San Sansuriwong had been studied Pee Phu Thai at Bann Phanom, Uthen district, Nakhon Phanom Province. He also studied Pee PhuThai from Loas as well. He taught all his knowledge related to Pee Phu Thai to his younger brother, Thongkham Sansuriwong. Pee PhuThai is made from Heer wood or KuKaen wood, by cutting the other side of KuKaen wood and piercing the other side in order to put the brass reed on it (Brass reed). If put the copper reed on it would be called Copper reed. Tune the sound as same as Kaen (one kind of reed mouth organ in northeastern of Thailand). Pierce one hole for Roo Yeu and five for Roo Nub. There are four key notes as Sol(G) La(A) Do(C) Re(D), respectively. Pee Phuthai can be played individually or in a band. It has the same melody. The inheritance of Pee PhuThai begins from family. The interested person can be taught one by one from the expert. In addition, the researcher also developed and tried to use PVC instead of using KuKaen wood. It is obviously that these PVC can be used as Pee PhuThai's as composition. This can extend the use of Pee PhuThai more longer.

Keywords: Pee PhuThai, BaanTha Rua, The Development of Pee PhuThai

บทนำ

วัฒนธรรมของชาวหมู่ท่าเรือ มีวิถีสืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น มีประเพณีงานแสดงต่างๆ เช่นงานประจำปี งานบุญต่างๆ และทุกๆ เทศกาลก็จะมีการแสดงพื้นบ้านของชุมชน ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ยังมีอยู่ การนำปี่ภูไทที่ผลิตเองภายในชุมชนมาแสดง ทั้งวงและเดี่ยว ประกอบ

กับการแสดงพื้นบ้านต่าง อาทิ วงดนตรีภูไท ฟ้อนรำภูไท เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าไว้แก่รุ่นต่อๆ มา ไม่เพียงแต่การสืบทอดประเพณีต่างๆ แต่ในชุมชนยังมีการผลิตสินค้าเครื่องดนตรีอีสานแหล่งใหญ่ที่สุดในประเทศ ปัจจุบันเป็นการผลิตเพื่อเป็นสินค้าในโครงการ พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และเป็น

หมู่บ้านผลิตสินค้า OTOP ทั้งเครื่องดนตรีอีสาน ผ้าไหม ของข้าวสวยของที่ระลึก เป็นต้น

จากข้อมูลที่น่าเสนอในเบื้องต้น แสดงถึงการประกอบอาชีพเสริมของชาวบ้านท่าเรือ ในส่วนของการผลิตปฏึกุไท จากจุดเริ่มต้นของการทำปฏึกุไท เพียงไม่กี่คนที่อยู่ภายนอกชุมชน ได้เปลี่ยนแปลงมาสู่การผลิตในระบบธุรกิจชุมชนในปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2557 รวมระยะเวลา 87 ปี ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากระบวนการสร้างปฏึกุไทและแนวทางการสืบทอดและพัฒนาปฏึกุไทของหมู่บ้านท่าเรือ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์ในด้านดนตรีวิทยาและสามารถพัฒนาปฏึกุไท ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านท่าเรือ จังหวัดนครพนม และชาวอีสานทุกคนและมีคุณค่าแก่ผู้ที่สนใจที่จะศึกษานอกจากนี้ยังเป็นแนวทางการอนุรักษ์การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอีสานโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวปฏึกุไทให้คงอยู่สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติปฏึกุไท หมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการสืบทอดการทำปฏึกุไท ของหมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการทำปฏึกุไท ของหมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนม

วิธีดำเนินการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง

จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสุ่มแบบเจาะจงจากกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทางด้านปฏึกุไท

ของหมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนม คือ กลุ่มผู้รู้ จำนวน 8 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 8 คน และกลุ่มบุคคลทั่วไป จำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การบันทึกภาพและการบันทึกคลิปวิดีโอ นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการสืบทอดและพัฒนาการทำปฏึกุไท ของหมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ประกอบด้วย

- 1.1 แบบสำรวจ (Preliminary Survey Form) เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยทำขึ้น เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากรหรือตัวอย่าง โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ การสืบทอดและพัฒนาการทำปฏึกุไท หมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนมเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการรวบรวมแหล่งข้อมูล

- 1.2 แบบสังเกต (Observation Form) เป็นแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ใช้กับกลุ่มผู้รู้ และกลุ่มผู้ปฏิบัติ

- 1.3 แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) มี 2 แบบคือ

- 1.3.1 สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เช่น ชื่อ นามสกุล เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่ เป็นต้นตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับ การสืบทอดและพัฒนาการทำปฏึกุไท หมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนม

1.3.2 สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview Form) แบบสังเกต (Observation Form) มี 2 แบบ คือ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation Form) และแบบสังเกตไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation Form) เพื่อใช้สังเกตกลุ่มเป้าหมายของประชากรพื้นที่ที่วิจัยโดยผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตสภาพทั่วไปภายในชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ประวัติความเป็นมาของปี การทำปี วิธีการบรรเลง บทเพลง แนวทางการสืบทอดและพัฒนาการวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบทอดและพัฒนาการทำปีภูไท ของหมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนม อีกทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารจากหน่วยราชการ งานวิจัย การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ต และวีดิทัศน์

2.2 การเก็บข้อมูลจากภาคสนาม เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากพื้นที่ที่ทำการวิจัย โดยวิธีการสำรวจจากแบบสำรวจ การสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) และไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) แบบสังเกต (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม แบบสนทนากลุ่ม (Focused Group Guideline)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า การสืบทอดอาชีพการผลิตปีภูไทของชุมชนท่าเรือ เริ่มต้นจากกลุ่มชนในประเทศลาวชาวบ้านท่าเรือในปัจจุบันรับรู้และสืบทอดกันมาว่าน่าจะเป็นกลุ่มชาวม้ง โดยนายเสน แสนสุริยวงศ์ได้ไปศึกษาเล่าเรียนผนวกกับความรู้ที่ได้จากช่างปีภูไทที่บ้านพนอม อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ซึ่งได้ความรู้การทำ

ปีภูไทมาจากฝั่งลาวเช่นเดียวกัน จากนั้นนายเสนได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับนายโพนผู้เป็นน้องชาย และนายทองคำ แสนสุริยวงศ์ ปีภูไททำจากไม้ไผ่หรือไม้กู่แคน โดยเอาไม้กู่แคนหนึ่งปล้องมาตัดเปิดปลายข้างหนึ่ง ตรงปลายด้านที่มีข้อปิดเจาะช่องสำหรับใส่ลิ้นที่ทำด้วยทองเหลือง (เรียกว่าลิ้นทองเหลือง) หรือทำด้วยเงินผสมทองแดง (เรียกว่าลิ้นเงิน) อย่างเดียวกับการทำแคน เจาะรูเยื่อ 1 รู และรูนับ 5 รู ปรับเสียงให้เข้ากับเสียงแคน มีโน้ตเสียงที่ใช้บรรเลงคือ ซอล(G) ลา(A) ที(B) โด(C) เร(D) มีวิธีการบรรเลงดังนี้ การวางนิ้วใช้ทั้ง 2 มือในการจับมือซ้ายใช้ 3 นิ้ว ในการปีตรู นิ้วชี้ นิ้วกลางและนิ้วนางมีนิ้วโป้งจับประคอง นิ้วชี้ปีตรูที่ 1 นับจากด้านบน นิ้วกลางรูที่ 2 นิ้วนางรูที่ 3 มือขวาใช้ 2 นิ้ว ในการปีตรู นิ้วชี้และนิ้วกลาง มีนิ้วโป้งจับประคอง นิ้วชี้ปีตรูที่ 4 นิ้วกลางปีตรูที่ 5 เพลงที่เล่นเป็นเพลงภูไทที่ใช้สำหรับบรรเลงเดี่ยวหรือรวมวงประกอบการลำภูไท มีอยู่ทำนองเดียวเหมือนกันหมด โดยเทียบกับระดับเสียงหรือทางของแคนที่เรียกว่า “ทางภูไทใหญ่” หรือ “ลายภูไทใหญ่” และ “ทางภูไทน้อย” หรือ “ลายภูไทน้อย” แนวทางการสืบทอดปีภูไทของหมู่บ้านท่าเรือเป็นการสืบทอดภายในครอบครัวก่อน และผู้ที่สนใจมาเรียนการทำปีภูไทและวิธีการบรรเลงปีภูไทกันแบบลูกศิษย์กับครู และผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาการทำปีภูไทโดยการนำท่อ PVC มาประกอบเข้ากับเล้าปีภูไทตัวเดิม ทำให้เกิดปีภูไทที่พัฒนาในเรื่องของความทนทาน เสียงที่หนา และที่เก็บลิ้นปีเพื่อรักษาลิ้นปี

สรุป

1. ปีภูไท ของหมู่บ้านท่าเรือ

ในอดีตชุมชนท่าเรือ มีบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดทั้งบทเพลง ประเพณี วัฒนธรรมและภาษาสืบทอดกันมา มีวัฒนธรรมทางดนตรีที่คงความเป็นเอกลักษณ์ที่มีมานานเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวภูไท มีการสร้างโดยชาว

ภูไท และเพื่อดนตรีภูไท แม้หมู่บ้านท่าเรือจะไม่ใช้ชาวภูไททั้งหมด แต่การที่มีทั้งเครื่องดนตรีอย่างปี่ภูไท หรือการบรรเลงเพลงภูไท ก็ทำให้ทราบว่าดนตรีภูไทได้มีการสืบทอดต่อกันมาเรื่อยๆ ทั้งขั้นตอนการสร้างและการบรรเลงภายในชุมชนนี้

2. แนวทางการสืบทอดการทำปี่ภูไท

การทำปี่ภูไทภายในหมู่บ้านท่าเรือตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นการสืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น มีการสืบทอดภายในครอบครัวก่อน ญาติมิตรพี่น้องรวมถึงผู้ที่สนใจ ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว และไม่มีสถานที่การสอนที่ชัดเจน โดยไม่ถือว่าเป็นการเรียนที่เป็นระบบ เป็นการเรียนรู้ที่ขึ้นอยู่กับความสนใจ แต่ละบุคคลมากกว่า และทุกๆ เทศกาล เช่นงานบุญประจำปีหรืองานพิธีกรรมต่างๆ ก็มีการนำเอาปี่ภูไทมาร่วมบรรเลง ทั้งเดี่ยวและรวมวง แล้วแต่ช่วงเทศกาลนั้นๆ เพลงที่ใช้เล่นส่วนใหญ่เป็นทำนองภูไท

3. แนวทางการพัฒนาการทำปี่ภูไท

ปัจจุบันปี่ภูไททั้งในชุมชนท่าเรือและช่างทั่วไปที่ผลิตภายนอกมีการผลิตปี่ตามแบบเดิม มีการเรียนรู้มาจากบรรพบุรุษหรืออาจารย์ที่คอยถ่ายทอด ทั้งขั้นตอนการทำและการบรรเลง ส่วนเรื่องของทักษะและฝีมือก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการฝึกฝน รูปแบบการออกแบบปี่ภูไททั่วไปก็คล้ายคลึงกันทั้งรูปร่าง และโทนเสียง แต่ช่างที่มีฝีมือก็ผลิตปี่ภูไทได้ดีมีคุณภาพ ปี่ภูไทที่นิยมและให้เสียงที่ดีที่สุด คือ ปี่ภูไท คีย์ Am ซึ่งเสียงจะสูงและคม เนื่องจากทำจากไม้กู่แคนที่มีเลาเล็กและมีขนาดเล็กสุด ซึ่งปี่ภูไทมีทั้งหมด 7 คีย์เสียง คือ Am, Cm, Em, Gm, Bm, Dm, Fm และมีบันไดเสียงเพียง 5 เสียง (C)โด (D)เร (E)มี (G)ซอล (A)ลา ซึ่งอยู่ใน scale ไมเนอร์ทั้งหมด เพลงที่เล่น เป็นเพลงภูไทที่ใช้สำหรับบรรเลงมี อยู่ทำนองเดียวเหมือนกันหมด ต่างกันแต่สำเนียงและลีลา อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละเครื่องดนตรีกับระดับเสียงที่ใช้เท่านั้น โดยเทียบกับระดับเสียงหรือทางของแคนที่ เรียกว่า “ทางผู้ไทใหญ่” หรือ “ลายผู้ไทใหญ่”

หรือ “ทางผู้ไทน้อย” หรือ “ลายผู้ไทน้อย” แต่ ณ ปัจจุบันการนำปี่ภูไทมาบรรเลงร่วมกับดนตรีสมัยใหม่ก็มีให้เห็นกันอยู่ บรรเลงร่วมกับวงดนตรีภูไทวงหมอลำ

อภิปรายผล

1. ปี่ภูไท ของหมู่บ้านท่าเรือ

ในอดีตชุมชนท่าเรือ มีบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดทั้งบทเพลง ประเพณี วัฒนธรรมและภาษาสืบทอดกันมา มีวัฒนธรรมทางดนตรีที่คงความเป็นเอกลักษณ์ที่มีมานานเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวภูไท มีการสร้างโดยชาวภูไท และเพื่อดนตรีภูไท แม้หมู่บ้านท่าเรือจะไม่ใช้ชาวภูไททั้งหมด แต่การที่มีทั้งเครื่องดนตรีอย่างปี่ภูไท หรือการบรรเลงเพลงภูไท ก็ทำให้ทราบว่าดนตรีภูไทได้มีการสืบทอดต่อกันมาเรื่อยๆ ทั้งขั้นตอนการสร้างและการบรรเลงภายในชุมชนนี้ สอดคล้องกับ (ปไพณี จิตวิวัฒนา 2523: 16) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมทั้งหลายจะถูกถ่ายทอดโดยการสั่งสอนอบรมจากชั่วอายุคนหนึ่งไปสู่อายุคนหนึ่งมีการแลกเปลี่ยนจากสังคมที่มีการติดต่อกันมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นโดยมีภาษาเป็นสัญลักษณ์ทำหน้าที่ถ่ายทอดทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งสามารถแยกวัฒนธรรมออกได้เป็น 5 ลักษณะ คือ

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาจากการเรียนรู้ มีภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด
2. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นเหนืออินทรีย์ (Superorganic) ซึ่งมีเฉพาะสังคมมนุษย์เท่านั้น กล่าวคือ ลักษณะเหนืออินทรีย์มิได้มีข้อจำกัดทางกายภาพ แต่ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ถ่ายทอดจากสังคม เช่น เด็กที่มีเชื้อสายอเมริกันมีพ่อแม่เป็นชาวอเมริกันหากแต่มาอยู่เมืองไทยตั้งแต่เกิดเด็กคนนี้จะซึมซับรับการถ่ายทอดจากสังคมไทย ทำให้มีวัฒนธรรมอย่างไทยทั้ง แนวความคิด ภาษาอาหาร การแต่งกาย

3. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม เมื่อมนุษย์อยู่ในสังคมก็ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่สร้างสะสมจากผู้อื่นอีกทั้งเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองมีการปรับปรุงและเสริมสร้างสิ่งใหม่ถ่ายทอดสู่คนในรุ่นต่อไป

4. วัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต มนุษย์ในแต่ละสังคมมีวิถีชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของตน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ซึ่งมนุษย์นำมาปรับปรุงสร้างสรรค์ให้เป็นวัฒนธรรมของตนเอง

5. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากวัฒนธรรมมิใช่สิ่งที่อยู่คงที่ หากแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อช่วยในการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมก็จะมีเปลี่ยนแปลงด้วย

2. แนวทางการสืบทอดการทำปี่ภูไท

การทำปี่ภูไทภายในหมู่บ้านท่าเรือตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นการสืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น มีการสืบทอดภายในครอบครัวก่อน ญาติมิตรพี่น้องรวมถึงผู้ที่สนใจ ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว และไม่มีสถานที่การสอนที่ชัดเจน โดยไม่ถือว่าเป็นการเรียนที่เป็นระบบ เป็นการเรียนรู้ที่ขึ้นอยู่กับความสนใจแต่ละบุคคลมากกว่า และทุกๆ เทศกาล เช่นงานบุญประจำปีหรืองานพิธีกรรมต่างๆ ก็มีการนำเอาปี่ภูไทมาร่วมบรรเลง ทั้งเดี่ยวและรวมวง แล้วแต่ช่วงเทศกาลนั้นๆ เพลงที่ใช้เล่นส่วนใหญ่เป็นทำนองภูไท สอดคล้องกับ (วาสนา ซึ่งรัมย์ 2552:116) บทเพลงดนตรีภูไทเป็นบทเพลงที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์ บทเพลงมีทำนอง และวนไปวนมาเรื่อยๆ ในบางครั้งอาจจะบรรเลงติดต่อกันเป็นเวลานานๆ หรือบรรเลงเป็นช่วงๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนักดนตรีเป็นสำคัญ

3. แนวทางการพัฒนาการทำปี่ภูไท

ปัจจุบันปี่ภูไททั้งในชุมชนท่าเรือและช่างทั่วไปที่ผลิตภายนอกมีการผลิตปี่ตามแบบเดิม มีการเรียนรู้มาจากบรรพบุรุษหรืออาจารย์ที่คอย

ถ่ายทอด ทั้งขั้นตอนการทำและการบรรเลง ส่วนเรื่องของทักษะและฝีมือก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการฝึกฝน รูปแบบการออกแบบปี่ภูไททั่วไปก็คล้ายคลึงกันทั้งรูปร่าง และโทนเสียง แต่ช่างที่มีฝีมือก็ผลิตปี่ภูไทได้ดีมีคุณภาพ ปี่ภูไทที่นิยมและให้เสียงที่ดีที่สุด คือ ปี่ภูไท คีย์ Am ซึ่งเสียงจะสูงและคม เนื่องจากทำจากไม้กูดที่มีเลาะเล็กและมีขนาดเล็กสุด ซึ่งปี่ภูไทมีทั้งหมด 7 คีย์เสียง คือ Am, Cm, Em, Gm, Bm, Dm, Fm และมีบันไดเสียงเพียง 5 เสียง (C)โด (D)เร (E)มี (G)ซอล (A)ลา ซึ่งอยู่ใน scale ไมเนอร์ทั้งหมด เพลงที่เล่น เป็นเพลงภูไทที่ใช้สำหรับบรรเลงมี อยู่ทำนองเดียวเหมือนกันหมด ต่างกันแต่สำเนียงและลีลา อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละเครื่องดนตรีกับระดับเสียงที่ใช้เท่านั้น โดยเทียบกับระดับเสียงหรือทางของแคนที่ เรียกว่า “ทางผู้ไทใหญ่” หรือ “ลายผู้ไทใหญ่” หรือ “ทางผู้ไทน้อย” หรือ “ลายผู้ไทน้อย” แต่ ณ ปัจจุบันการนำปี่ภูไทมาบรรเลงร่วมกับดนตรีสมัยใหญ่ก็มีให้เห็นกันอยู่ บรรเลงร่วมกับวงดนตรีภูไท วงโปงลาง สอดคล้องกับ (ศิริวรรณ แก้วเพ็ง กอ 2551:151-162) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปี่ภูไท ปี่ภูไทเป็นเครื่องดนตรีแบบดั้งเดิมของชาวภูไทมีรุ่นับ 5 รุ่นสามารถทำเสียงได้ 6 เสียงจากต่ำไปสูง คือ (G)ซอล (A)ลา (B)ที (C)โด (D)เร (E)มี แต่ใช้เพียง 5 เสียงเท่านั้น คือ (G)ซอล (A)ลา (C)โด (D)เร (E)มี ตามระบบเสียงแคน ปี่ภูไทเป็นเครื่องดนตรีที่ไม่เหมาะเล่นคนเดียว เพราะขาดเสียงประสานในตัวและเป็นเครื่องดนตรีที่กินลม ซึ่งแม้เป่าได้ทั้งลมออกและลมเข้าจึงเหมาะในการนำไปประสมกับเครื่องดนตรีชนิดอื่น ซึ่งเมื่อประสานกันเข้าแล้วให้กระแสดเสียงที่ไพเราะเหมาะสม เมื่ออยู่ในวงปี่แคนไม่ดำเนินทำนองตรงๆกัน แต่กลับพลิกแพลงวรรคตอนให้เย็นเยือกออกไป เคาะจังหวะตามลำบากระนาดเฉพาะอย่างยิ่งเวลาเป่าทำนองลายภูไทน้อย ปี่ภูไทนิยมเป่าเดินและบ้านยามค้าคินเพื่อไปหาคุยสาวตามบ้านต่าง ๆ และเป่าประกอบการลำภูไทและการฟ้อนภูไท

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการสืบทอดและพัฒนากการทำปี่ภูไท ของหมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 มหาวิทยาลัย ควร มีการสนับสนุนงานวิจัยขบวนการเผยแพร่ ให้นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไปไปรู้จักและเห็นคุณค่าของปี่ภูไท และดนตรีภูไท

1.2 หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครพนมและเอกชน ร่วมกันอนุรักษ์ พัฒนาและสืบทอดการทำปี่ภูไท ด้วยวิธีการต่างๆ ตามโอกาสอันเหมาะสม เช่น การจัดนิทรรศการหรือการประกวดวงดนตรีและบรรเลงปี่ภูไท เป็นต้น

1.3 สื่อควรมีการสนับสนุนในการเผยแพร่ ส่งเสริมวัฒนธรรมของหมู่บ้านท่าเรือ สินค้าเรื่องดนตรีปี่ภูไท ทั้งระดับจังหวัดและประเทศ

1.4 มีการฝึกอบรมความรู้ทางวัฒนธรรมเป็นประจำ ภายในสถานศึกษา ทั้งการให้ความรู้ขั้นตอนการทำปี่ภูไทและมีการประกวดการแสดงดนตรีอีสาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเรื่องต่อไปนี้

2.1 ศึกษาเกี่ยวกับปี่ภูไทในชุมชนที่ผลิตปี่ภูไทเพื่อการพัฒนา

2.2 ศึกษาดนตรีภูไท ในจังหวัดต่างๆในประเทศไทย

2.3 ศึกษาดนตรีภูไทและปี่ไทในจังหวัดต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อสืบสานและพัฒนารูปแบบต่างๆของปี่ภูไทในพื้นที่ต่างๆ เพื่อหาความแตกต่างและความคล้ายคลึง

เอกสารอ้างอิง

- ชัยศักดิ์ ภูมุล. (2543). *การผลิตแคนเชิงธุรกิจ ศึกษากรณีบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนม*. มหาสารคาม: วิทยานิพนธ์ไทยคดีศึกษา (กลุ่มมนุษยศาสตร์).
- ปพาณี วิฑิตวิวัฒนา. (2523). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- พงษ์ธร พันธุ์ผาด. (2554). *ปี่ภูไท (ผู้ไทย) บ้านกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์นิพนธ์ ศศม. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วาสนา ชึ่งรัมย์. (2552). *ดนตรีภูไทบ้านโพนสว่าง อำเภอเขาวง จังหวัด กาฬสินธุ์*. มหาสารคาม. สาขาดุริยางคศิลป์.
- ศิริวรรณ แก้วเพ็งกอ. (2551). *ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อสืบสานและพัฒนารูปแบบการแสดงดนตรีของชาวผู้ไทยจังหวัดกาฬสินธุ์*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์.
- สุรพล เนสุสินธุ์. (2553). *แคนของกลุ่มชาติพันธุ์ไตในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง: แหล่งกำเนิด การแพร่กระจายและแนวทางการสืบทอดและพัฒนา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Klinger, Rita. 57(5) : 1987-A ; (1996). "Matters of Compromise : An Ethnographic Study of Culture-bearers in Elementary Music Education," Dissertation Abstracts International.
- Suksavang, Simana. (1996). *Traditional Music of the Lao*. Canada : Memorial University of Newfoundland.

บุคคลากรผู้ให้ข้อมูล

1.5.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 8 คน ประกอบด้วยดังนี้

1. นายทองคำ แสนสุริวงค์
2. นายนิยม พ่อคำช้าง
3. อ.สุรพล เนสุสินธุ์
4. นายน้อม ชัยพฤกษ์
5. นายจำนงค์ แสนสุริวงค์
6. นายเข็มทร แสนสุริวงค์
7. นายพิบ ชัยบิล
8. นายสุวรรณต์ แก้วอินทิ

1.5.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) จำนวน 7 คน ประกอบด้วยดังนี้

1. นายทองคำ แสนสุริวงค์
2. นายจำนงค์ แสนสุริวงค์
3. นายน้อม ชัยพฤกษ์
4. นายนิยม พ่อคำช้าง
5. นายชรินทร์ แมดมิ่งเหง้า
6. นายไชยา ชาสงวน
7. นายยงชัย ชัยบิล

1.5.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) จำนวน 8 คน ประกอบด้วยดังนี้

1. นายจำนงค์ แสนสุริวงค์
2. นางเพ็ญภา สิรินทรภูมิ
3. นายน้อม ชัยพฤกษ์
4. นายเข็มทร แสนสุริวงค์
5. นายนิยม พ่อคำช้าง
6. นายชรินทร์ แมดมิ่งเหง้า
7. นายไชยา ชาสงวน
8. นายยงชัย ชัยบิล